

ข้อพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา Considerations Regarding Criminal Proceedings in the Absence of the Accused in the Case of the Accused's Death During the Appellate Review.

ชัชวาลย์ วิบูลสันติ¹ และวรรณวิภา เมืองถ้ำ²

Chatchawan Vibulsanti¹ and Wanwipa Muangthami²

¹นักศึกษา ปริญญาโท สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

²อาจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

¹Master Student of Laws Sukhothai Thammathirat Open University

²Lecturer from the Faculty of Laws Sukhothai Thammathirat Open University

Corresponding Author Email: kyj2332@hotmail.com

Received: 27 July 2022

Revised: 13 August 2022

Accepted: 16 August 2022

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาแนวคิดและทฤษฎีสำคัญเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยกรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา 2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของต่างประเทศเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยกรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา 3. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาและผลกระทบเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยกรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา และ 4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยกรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยจะทำการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ งานวิจัย ตัวบทกฎหมาย คำพิพากษาของต่างประเทศ คำพิพากษาศาลฎีกา และข้อมูลสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เป็นต้น แล้วนำข้อมูลที่รวบรวมได้จากเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา ผลการศึกษพบว่า 1) ตามแนวคิดและทฤษฎีที่สำคัญ เป็นที่ยอมรับในทางกฎหมายว่าการพิจารณาคดีอาญาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย การที่จำเลยถึงแก่ความตายทำให้การดำเนินคดีอาญาระงับไปทั้งหมด รวมทั้งกรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา 2) กฎหมายของต่างประเทศ เช่น ประเทศฝรั่งเศสและสหรัฐอเมริกา มีการนำหลักกฎหมายในการระงับคดีอาญาในกรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาคล้ายคลึงกับประเทศไทย 3) การระงับคดีอาญาในกรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาทำให้ศาลสูงไม่สามารถพิจารณาบทวนคำพิพากษาของศาลล่าง คดีจึงไม่เป็นที่สุด การพิสูจน์ความจริงในคดีไม่อาจบรรลุผล และจำเลยยังได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามกฎหมายว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาโดยศาลถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิดตามกฎหมาย กระทั่งข้อเท็จจริงหรือผู้เสียหาย จำเลย รวมทั้งรัฐซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา และ 4) เห็นควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(1) โดยสิทธินำคดีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปโดยความตายของผู้กระทำความผิด เว้นแต่คดีซึ่งจำเลยถึงแก่ความตายอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ให้ศาลนั้นมีอำนาจพิจารณาและมีคำพิพากษาต่อไปได้ โดยให้คำพิพากษาของศาลนั้นเป็นที่สุด

คำสำคัญ: ข้อพิจารณาคดีอาญา, ไม่มีตัวจำเลย, กรณีจำเลยถึงแก่ความตาย

Abstract

This research consists purposes were 1. to study the important concepts and theories about criminal proceedings in the absence of the accused in the case of the accused's death during the appellate review

2. to study criminal proceedings in the absence of the accused in the case of the accused's death during the appellate review in comparison with the laws of other countries 3. to study the problems and impacts on criminal proceedings in the absence of the accused in the case of the accused's death during the appellate review and 4. to suggest a guideline for developing and amending the law on criminal proceedings in the absence of the accused in the case of the accused's death during the appellate review. is a qualitative research which will study from various related documents such as books, textbooks, thesis, academic articles, research papers, laws and judgments of foreign countries. Supreme Court verdict and information on the Internet, both in Thailand and abroad, etc., and then use the information gathered from various relevant documents to content analysis. The results of this Independent Study show that: 1) according to the important concepts and theories, the law recognizes that the trial must be conducted in the presence of the accused and that the accused's death extinguishes the entire criminal proceedings, including the case of the accused's death during the appellate review 2) similar to Thailand, the laws of other countries apply the doctrine of extinguishment of criminal cases in the case of the accused's death during the appellate review 3) extinguishment of criminal cases in the case of the accused's death during the appellate review prevents the high court from reviewing the lower court's judgement. The case is therefore not final; verification of the verity of the case cannot be achieved; and the accused also benefits from the legal presumption of innocence until a final judgment has been made by the court, affecting the plaintiff or the victim, the accused, as well as the state, which is responsible for the criminal justice system and 4) It is thus advisable that Section 39 (1) of the Criminal Procedure Code be amended, whereby the right to institute a criminal prosecution is extinguished by the death of the offender, except in the case in which the accused has died during the appellate review, in which case the court shall have the power to proceed further with the review and to render judgment, in which case the court's judgment shall be deemed final.

Keywords: Considerations, Absence of the Accused, Accused's Death

บทนำ

ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (Universal Declaration of Human Right) กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant of Civil and Political Rights - ICCPR) และอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ECHR) ซึ่งเป็นกฎหมายระหว่างประเทศในด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการดำเนินคดีอาญาได้วางหลักการเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคลซึ่งถูกกล่าวหาหรือจำเลยไว้ในทำนองเดียวกันว่า บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดอาญาหรือจำเลย ย่อมได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่า เป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าจะมีการพิสูจน์โดยคำพิพากษาของศาล อันถึงที่สุดว่าได้กระทำความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย (The Presumption of Innocence) (คนพล จันทร์หอม, 2561, น.63) และตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคดังกล่าวไว้ว่า ในคดีอาญาให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และก่อนมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าบุคคลใดได้กระทำความผิด จะปฏิบัติต่อบุคคลนั้นเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดมิได้ และยังได้บัญญัติเกี่ยวกับสิทธิส่วนบุคคลไว้ด้วยว่า บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว ซึ่งบทบัญญัติดังกล่าวเป็นการรับรองสิทธิพื้นฐานของ

บุคคลว่าแม้จะถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดหรือถูกฟ้องเป็นจำเลยในคดีอาญา กฎหมายถือว่าบุคคลนั้นยังเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดตัดสินว่าได้กระทำความผิด โดยบุคคลนั้นย่อมมีสิทธิได้รับการปกป้องคุ้มครองรักษาไว้ซึ่งเกียรติยศชื่อเสียงของตนและครอบครัว

การค้นหาคำความจริงเป็นหลักการสำคัญของการดำเนินคดีอาญาเพื่อพิสูจน์ความผิดและเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ การพิจารณาคดีอาญาเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลย ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 172 วรรคหนึ่ง ได้บัญญัติให้การพิจารณาและสืบพยานในศาล ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย เว้นแต่กฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น ซึ่งมีบทบัญญัติยกเว้นให้ศาลมีอำนาจพิจารณาและสืบพยานโดยไม่มีตัวจำเลยไว้ในหลายกรณี เช่น คดีมีอัตราโทษจำคุกอย่างสูงไม่เกินสิบปี ไม่ว่าจะมีโทษปรับหรือไม่ก็ตาม หรือในคดีที่มีโทษปรับสถานเดียว เมื่อจำเลยมีทนายและจำเลยได้รับอนุญาตจากศาลที่จะไม่มาฟังการพิจารณาและการสืบพยาน หรือในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลพอใจตามคำแถลงของโจทก์ว่า การพิจารณาและการสืบพยานตามที่โจทก์ขอให้กระทำไม่เกี่ยวแก่จำเลยคนใด ศาลจะพิจารณาและสืบพยานลับหลังจำเลยคนนั้นก็ได้ หรือในคดีที่มีจำเลยหลายคน ถ้าศาลเห็นสมควรจะพิจารณาและสืบพยานจำเลยคนหนึ่ง ๆ ลับหลังจำเลยคนอื่นก็ได้ นอกจากนี้ ในกรณีที่จำเลยหลบหนีหรือจงใจไม่มาฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล โดยศาลได้ออกหมายจับจำเลยแล้วแต่ไม่ได้ตัวมาภายในหนึ่งเดือน ศาลมีอำนาจอ่านคำพิพากษาหรือคำสั่งลับหลังจำเลยได้ และให้ถือว่าจำเลยได้ฟังคำพิพากษาหรือคำสั่งนั้นแล้ว แสดงให้เห็นว่าหลักการพิจารณาคดีอาญาที่ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยนั้น ตามกฎหมายยังมีข้อยกเว้นเปิดช่องให้สามารถมีการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยหรือลับหลังจำเลยอยู่ได้ในหลายกรณี ทั้งนี้เพื่อการให้การพิจารณาพิพากษาคดีดำเนินต่อไปได้จนเสร็จสิ้น

อย่างไรก็ตาม ในการดำเนินคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลไม่ว่าในศาลชั้นต้น ชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกา กรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธหรือโต้แย้งว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด หรือคดีความผิดที่ฟ้องขาดอายุความ หรือมีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรต้องรับโทษ ได้ถึงแก่ความตายไปก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิด ย่อมไม่อาจทำการพิจารณาคดีต่อหน้าจำเลยได้ เนื่องจากสิทธิในคดีอาญามาฟ้องของโจทก์ในกรณีดังกล่าวย่อมระงับไปโดยความตายของผู้กระทำความผิดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(1) จึงไม่อาจดำเนินคดีอาญาต่อไปได้ เพราะจำเลยไม่มีสถานะเป็นบุคคล และขัดกับหลักการแนวคิดที่ว่า การพิจารณาคดีอาญาจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ทำให้การพิจารณาคดีในการค้นหาคำความจริงไม่อาจกระทำไปได้อย่างตลอด และศาลไม่อาจมีคำพิพากษาศักดิ์สิทธิ์ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ กระทั่งต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ส่งผลให้ยังมีความเคลือบแคลงสงสัยอยู่ว่าจำเลยซึ่งถูกฟ้องเป็นผู้กระทำความผิดหรือไม่ และกระทบต่อคู่ความโดยโจทก์หรือผู้เสียหายไม่ได้มีโอกาสพิสูจน์ข้ออ้างตามฟ้องว่า จำเลยเป็นผู้กระทำความผิดและสมควรต้องได้รับการลงโทษหรือไม่ รวมทั้งจำเลยไม่ได้มีโอกาสพิสูจน์ข้ออ้างหรือข้อเถียงของตนเพื่อหักล้างข้อกล่าวหาว่าตนไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของตนไม่เป็นความผิด แม้กฎหมายจะบัญญัติให้จำเลยยังเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดก็ตาม แต่ก็ยังเป็นเพียงข้อสันนิษฐานในทางกฎหมาย ซึ่งในความเป็นจริงของสังคมย่อมมีปฏิกิริยาต่อผู้ที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยโดยมีแนวคิดโน้มเอียงไปแล้วว่าน่าจะเป็นผู้กระทำความผิด อีกทั้งการที่จำเลยถึงแก่ความตายทำให้การกระทำความผิดที่เกิดขึ้นยังมิได้รับการพิสูจน์ตามกระบวนการยุติธรรม อันเป็นเรื่องสำคัญที่โจทก์หรือผู้เสียหายย่อมประสงค์ต้องการทราบว่าเป็นผู้ก่อให้เกิดความผิดหรือสร้างความเสียหายแก่ตน และต้องการให้ผู้กระทำความผิดถูกลงโทษตามกฎหมาย หากศาลพิจารณาพยานหลักฐานโดยปราศจากข้อสงสัยแล้วฟังว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดก็ถือว่าความจริงได้ถูกพิสูจน์แล้ว และจำเลยซึ่งเป็นผู้กระทำความผิดย่อมต้องได้รับการลงโทษ แต่หากศาลฟังไม่ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดโดยพิพากษายกฟ้อง แสดงว่าผู้กระทำความผิดที่แท้จริงยังมิได้ถูกนำเข้าสู่วกระบวนการยุติธรรม กระบวนการยุติธรรมทางอาญาย่อมต้องย้อนกลับไปที่เริ่มต้นทำการหาตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมดำเนินคดีเพื่อลงโทษต่อไป อันเป็นการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย ขณะเดียวกันหากความจริงจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดซึ่งต้องการจะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ เพื่อปกป้องรักษา

เกียรติยศชื่อเสียงของตนและวงศ์ตระกูล แต่ได้ถึง แก่ความตายไปก่อนที่จะมีการพิสูจน์ความจริงก็ย่อมต้องมีความมัวหมองติดตัวไปด้วยจากข้อกล่าวหาที่ฟ้องส่งผลกระทบรวมไปถึงบิดา มารดา สามีน ภริยา บุตร หรือญาติพี่น้องของจำเลยต้องได้รับความเสียหายเกียรติยศ ชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล และอาจถูกดูหมิ่นเกลียดชังจากสังคมไปด้วย นอกจากนั้น ยังมีบทบัญญัติในกรณีที่เมื่อผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้วตายลง ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีนหรือภริยาจะดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปก็ได้ อันเป็นการให้สิทธิแก่ฝ่ายผู้เสียหายที่จะเข้าสืบสิทธิดำเนินคดีกับจำเลยต่อไป เพื่อรักษาความเป็นธรรมให้แก่ฝ่ายผู้เสียหาย มิให้คดีต้องระงับไปในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ต่างจากฝ่ายจำเลยเมื่อถูกฟ้องแล้วถึงแก่ความตาย แม้กฎหมายจะให้สิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องระงับไปก็ตาม แต่ข้อกล่าวหานี้ยังคงอยู่ โดยกฎหมายไม่ได้ให้โอกาสให้ฝ่ายจำเลยที่จะให้มีผู้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีแทนเพื่อต่อสู้กลับข้อกล่าวหาและพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน อันเป็นความแตกต่างของกฎหมายและก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม ประกอบกับแม้ในคดีอาญาจะระงับไปโดยความตายของผู้กระทำความผิด แต่คดีในการดำเนินคดีส่วนแพ่งเรียกให้จำเลยรับผิดชอบค่าเสียหายก็ทำได้ ระงับไปด้วยไม่ได้

ดังนั้น จากกรณีดังกล่าวผู้ศึกษาจึงประสงค์จะศึกษาถึงการดำเนินคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย ในกรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาว่าจะสามารถดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีต่อไปได้หรือไม่เพียงใด โดยสิทธิการนำคดีอาญามาฟ้องของโจทก์ไม่ถูกระงับไปโดยความตายของผู้กระทำความผิด และศาลไม่จำเป็นต้องมีคำสั่งจำหน่ายคดีออกจากสารบบความ เมื่อเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศ ทั้งนี้เพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนากฎหมายและแก้ไขปรับปรุงกฎหมายของประเทศไทยที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยกรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาโดยไม่ขัดต่อหลักการของกฎหมาย เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีที่สำคัญเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ที่สามารถนำมาปรับใช้ได้กับกฎหมายของประเทศไทย
3. เพื่อศึกษาถึงปัญหาและผลกระทบที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา
4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลการวิจัย ได้แก่ เอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง อาทิ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ งานวิจัย ตัวบทกฎหมาย คำพิพากษาของต่างประเทศ คำพิพากษาศาลฎีกา และข้อมูลสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เป็นต้น
2. การรวบรวมข้อมูลการวิจัย ได้แก่ เป็นการรวบรวมจากข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) คือ เป็นข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมเอกสารต่าง ๆ (Document Research) อาทิ หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์ บทความทางวิชาการ งานวิจัย ตัวบทกฎหมาย คำพิพากษาของต่างประเทศ คำพิพากษาศาลฎีกา และข้อมูลสารสนเทศทางอินเทอร์เน็ตทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ เป็นต้น

3. การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการนำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่าง ๆ มาวิเคราะห์ในเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องข้อพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้วิจัยสามารถจำแนกผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. การศึกษาความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีที่สำคัญเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา

ผลการวิจัยพบว่า แนวคิดและหลักการสำคัญที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา พบว่า การค้นหาความจริงเป็นหลักการสำคัญของการดำเนินคดีอาญาเพื่อพิสูจน์ความผิดและเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยการค้นหาความจริงศาลจะต้องให้คู่ความได้ทราบถึงข้ออ้างและข้อเถียง ตลอดจนให้อีกฝ่ายได้มีโอกาสคู่ความในการแก้ข้อกล่าวหาและนำพยานหลักฐานมาสนับสนุนข้ออ้างและข้อเถียงของตน ซึ่งเป็นแนวคิดมาจากหลักฟังความทุกฝ่าย อันเป็นหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Natural Justice) และการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาล ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ซึ่งมีแนวคิดมาจากหลักฟังความทุกฝ่าย (le principe du contradictoire) โดยมีรากฐานมาจากแนวความคิดที่ว่า ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดย่อมถูกจำกัดในการรับรู้ข้อเท็จจริง และบุคคลที่จะรู้ข้อเท็จจริงได้ดีที่สุด ก็คือบุคคลที่ถูกกระทำความผิดจากการวินิจฉัยนั่นเอง การรับฟังข้อเท็จจริงจากบุคคลดังกล่าว ย่อมทำให้ผู้ที่ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม (สมศักดิ์ อินทร์พันธ์, 2535, น.37) และเมื่อจำเลยถึงแก่ความตาย การพิสูจน์ความผิดของจำเลยไม่อาจกระทำต่อไปได้ เพราะไม่มีตัวจำเลย การดำเนินคดีจึงต้องถูกระงับไป ซึ่งเป็นไปตามหลักการระงับคดีโดยความตายของผู้กระทำความผิด (Abatement ab initio) ส่วนการดำเนินคดีอาญาในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาเป็นกระบวนการพิจารณาคดีหลังจากที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยมีการอุทธรณ์หรือฎีกาของคู่ความตามบทบัญญัติของกฎหมาย โดยคำพิพากษาของศาลสูงถือเป็นบรรทัดฐานเหนือคำพิพากษาของศาลล่างในอันจะได้รับการพิจารณาพิพากษาอย่างถูกต้องและเป็นธรรม โดยเป็นการตรวจสอบทบทวนคำพิพากษาของศาลล่าง (Judicial Review) ถึงข้อบกพร่องในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพื่อค้นหาความจริงในคดีที่ต้องขอกระบวนการพิจารณาตามกฎหมาย (นงลักษณ์ ศรีสุวรรณ, 2557, น.39-40) ซึ่งเป็นไปตามหลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา (Res Judicata)

2. การศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา

ผลการวิจัยพบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบกล่าวหาและประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบไต่สวนมีหลักพื้นฐานในการดำเนินคดีอาญาโดยมีแนวคิดมุ่งค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยยึดถือหลักการฟังความทุกฝ่าย หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย การพิจารณาคดีอาญาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในอันจะได้รับการพิจารณาคดีอย่างถูกต้องและเป็นธรรม แต่ยังมีบทบัญญัติยกเว้นให้สามารถทำการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้ในบางกรณีเพื่อให้การพิจารณาคดีสามารถดำเนินต่อไปได้โดย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในระหว่างการพิจารณา ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศสมีบทบัญญัติในทำนองเดียวกันโดยให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาอุทธรณ์หรือฎีกาต้องยกเลิก ทำให้การดำเนินคดีต้องระงับไม่สามารถทำการพิจารณาคดีต่อไปได้ และสันนิษฐานว่าจำเลยยังเป็นผู้บริสุทธิ์ นอกจากนั้นหากฟังว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดเมื่อพิพากษาลงโทษก็ไม่อาจบังคับโทษเอาแก่จำเลยได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ICCPR และอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิ

มนุษยชน (ECHR) ในด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการดำเนินคดีอาญา สำหรับการดำเนินคดีอาญาในการค้นหาความจริงและพิสูจน์ความผิดของประเทศไทยได้นำหลักการและแนวคิดของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนมาใช้ และมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการณีจำเลยถึงแก่ความตายไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศส

3. การศึกษาปัญหาและผลกระทบที่เกี่ยวกับการพิจารณาตัดสินคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา

ผลการวิจัยพบว่า การดำเนินคดีอาญาที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลในชั้นอุทธรณ์หรือชั้นฎีกา กรณีที่จำเลยให้การปฏิเสธหรือโต้แย้งว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิด หรือการกระทำของจำเลยไม่มีความผิด หรือคดีความผิดที่ฟ้องขาดอายุความ หรือมีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรถูกต้องรับโทษ ได้ถึงแก่ความตายไปก่อนที่จะศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิด ย่อมไม่อาจดำเนินคดีต่อไปได้ เพราะจำเลยไม่มีสถานะเป็นบุคคล และเป็นไปตามหลักการแนวคิดที่ว่า การพิจารณาตัดสินคดีอาญาจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ซึ่งตามกฎหมายบัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปในการณีจำเลยถึงแก่ความตาย ทำให้การพิจารณาตัดสินคดีในการค้นหาความจริงไม่อาจกระทำไปได้อย่างโดยตลอด ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาไม่อาจพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ ส่งผลกระทบต่อกระทบต่อโจทก์หรือผู้เสียหายไม่ได้มีโอกาสพิสูจน์ข้ออ้างของตนตามฟ้องว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดและสมควรต้องได้รับการลงโทษ และกระทบต่อจำเลยที่ไม่ได้มีโอกาสพิสูจน์ข้ออ้างหรือข้อเถียงของตนเพื่อหักล้างข้อกล่าวหาว่าไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของตนไม่มีความผิด แม้กฎหมายจะบัญญัติให้จำเลยยังเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าศาลจะมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำความผิดก็ตาม แต่ก็เป็นเพียงข้อสันนิษฐานในทางกฎหมาย ซึ่งสังคมย่อมมีปฏิกิริยาต่อผู้ที่ถูกฟ้องเป็นจำเลยโดยมีแนวคิดโน้มเอียงไปในทางที่เป็นผลร้ายแก่จำเลย อีกทั้งการที่จำเลยถึงแก่ความตายทำให้การกระทำความผิดที่เกิดขึ้นยังไม่ได้มีการพิสูจน์ตามกระบวนการยุติธรรม อันเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องการพิสูจน์ความผิดและนำตัวผู้กระทำความผิดลงโทษตามกฎหมาย หากศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาพิจารณาพยานหลักฐานโดยปราศจากข้อสงสัยแล้วพึงว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดก็ถือว่าความจริงได้ถูกพิสูจน์แล้ว และจำเลยย่อมต้องได้รับการลงโทษ แต่หากศาลฟังไม่ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดโดยพิพากษายกฟ้อง แสดงว่าผู้กระทำความผิดที่แท้จริงยังไม่ได้ถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมต้องย้อนกลับไปที่เริ่มต้นทำการหาตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมดำเนินคดีเพื่อลงโทษต่อไป อันเป็นการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย ขณะเดียวกันหากความจริงจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดซึ่งต้องการจะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ เพื่อปกป้องรักษาเกียรติยศชื่อเสียงของตนและวงศ์ตระกูล แต่ได้ถึงแก่ความตายไปก่อนที่จะมีการพิสูจน์ความจริงก็ย่อมต้องมีความมัวหมองติดตัวไปด้วยจากข้อกล่าวหาที่ฟ้อง ส่งผลกระทบรวมไปถึงบิดา มารดา สามี ภริยา บุตร และญาติพี่น้องของจำเลยต้องได้รับความเสื่อมเสียเกียรติยศ ชื่อเสียงของวงศ์ตระกูล และอาจถูกดูหมิ่นเกลียดชังจากสังคมไปด้วย อีกทั้งในคดีที่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้วตายลงกฎหมายยังให้ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาสามารถดำเนินคดีต่างผู้ตายต่อไปก็ได้ อันเป็นการให้สิทธิแก่ฝ่ายผู้เสียหายที่จะเข้าสืบสิทธิดำเนินคดีกับจำเลยต่อไป เพื่อรักษาความเป็นธรรมให้แก่ฝ่ายผู้เสียหาย มิให้คดีต้องระงับไปในการณีสืบผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ต่างจากฝ่ายจำเลยเมื่อถูกฟ้องแล้วถึงแก่ความตาย กฎหมายไม่ได้ให้โอกาสให้ฝ่ายจำเลยที่จะให้มีผู้เข้ามาเป็นคู่ความในคดีแทนเพื่อต่อสู้กลับข้อกล่าวหาและพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน อันเป็นความแตกต่างของกฎหมายและก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม ประกอบกับแม้ในคดีอาญาจะระงับไปโดยความตายของผู้กระทำความผิด แต่คดีในการดำเนินคดีส่วนแบ่งเรียกให้จำเลยรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายก็หาได้ระงับไปด้วย และยังกระทบต่อรัฐซึ่งมีบทบาทในการอำนวยความยุติธรรมให้แก่ประชาชนผ่านองค์กรที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงเพื่ออำนวยความยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพและส่งเสริมไม่ให้เกิดการกระทำความผิด บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดจะต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐ ซึ่งการให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปโดยความตายของผู้กระทำความผิดแม้จะถือได้ว่าเป็นการที่รัฐให้ความคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีเพื่อให้ได้รับความเป็นธรรม แต่

ขณะเดียวกันก็ทำให้การพิสูจน์ความจริงไม่อาจกระทำได้อันเป็นการขัดกับหลักการในการป้องกันอาชญากรรมและอำนวยความสะดวกยุติธรรม นอกจากนั้นการให้สิทธิภาคีอาญาฟ้องร้องไปยังกลไกกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่ดำเนินมาทั้งหมด ทำให้การพิจารณาตัดสินของศาลต้องเสียเปล่าไป อันเป็นการกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

4. การศึกษาเสนอแนะแนวทางการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา

ผลการวิจัยพบว่า วิธีการที่ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาสามารถพิจารณาคดีต่อไปโดยไม่ถือว่าคดีเป็นอันระงับน่าจะมีความยืดหยุ่นในการดำเนินคดี เป็นธรรมแก่คู่ความ รวมทั้งรัฐซึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากกว่าวิธีการอื่น ซึ่งน่าจะนำมาปรับใช้เป็นประโยชน์ จึงควรมีการปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วน มาตรา 39 ในส่วนของอนุมาตรา (1) จากเดิมที่บัญญัติว่า “สิทธิภาคีอาญาฟ้องร้องระงับไปดังต่อไปนี้ (1) โดยความตายของผู้กระทำความผิด” เห็นควรแก้ไขเป็น “สิทธิภาคีอาญาฟ้องร้องระงับไปดังต่อไปนี้ (1) โดยความตายของผู้กระทำความผิด เว้นแต่คดีซึ่งจำเลยถึงแก่ความตายอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ให้ศาลนั้นมีอำนาจพิจารณาและมีคำพิพากษาต่อไปได้ โดยให้คำพิพากษาของศาลนั้นเป็นที่สุด” ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว มิได้เป็นการกลับหรือขัดแย้งกับหลักกฎหมายการระงับคดีอาญาโดยความตายของผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด โดยสิทธิการนำคดีอาญาฟ้องร้องระงับไปโดยความตายของผู้กระทำความผิดยังคงมีอยู่ เพียงแต่ให้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เหลืออยู่ในระหว่างการพิจารณาหลังจากจำเลยถึงแก่ความตายได้ดำเนินการต่อไปเพื่อให้คดีเป็นที่สุดในศาลนั้น อันจะทำให้หลักการค้นหาความจริงในคดีอาญาได้บรรลุผล และเพื่อเป็นการพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลย ทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความ รวมทั้งยังเป็นการพัฒนาหรือขยายความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีกรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องข้อพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

1. เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด และหลักการสำคัญที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา พบว่า การค้นหาความจริงเป็นหลักการสำคัญของการดำเนินคดีอาญาเพื่อพิสูจน์ความผิดและเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยการค้นหาความจริงศาลจะต้องให้คู่ความได้ทราบถึงข้ออ้างและข้อเถียง ตลอดจน ให้โอกาสคู่ความในการแก้ข้อกล่าวหาและนำพยานหลักฐานมาสืบสนับสนุนข้ออ้างและข้อเถียงของตน ซึ่งเป็นแนวคิดมาจากหลักฟังความทุกฝ่าย อันเป็นหลักความสุจริตตามธรรมชาติ (Natural Justice) และการดำเนินกระบวนการพิจารณาตัดสินคดีในศาล ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย ซึ่งมีแนวคิดมาจากหลักฟังความทุกฝ่าย (le principe du contradictoire) โดยมีรากฐานมาจากแนวความคิดที่ว่า ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดย่อมถูกจำกัดในการรับรู้ข้อเท็จจริง และบุคคลที่จะรู้ข้อเท็จจริงได้ดีที่สุด ก็คือบุคคลที่ถูกกระทบสิทธิจากการวินิจฉัยนั่นเอง การรับฟังข้อเท็จจริงจากบุคคลดังกล่าว ย่อมทำให้ผู้ที่ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดสามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องเหมาะสม (สมศักดิ์ อินทร์พันธ์, 2535, น.37) และเมื่อจำเลยถึงแก่ความตาย การพิสูจน์ความผิดของจำเลยไม่อาจกระทำต่อไปได้เพราะไม่มีตัวจำเลย การดำเนินคดีจึงต้องถูกระงับไป ซึ่งเป็นไปตามหลักการระงับคดีโดยความตายของผู้กระทำความผิด (Abatement ab initio) ส่วนการดำเนินคดีอาญาในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาเป็นกระบวนการพิจารณาคดีหลังจากที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาหรือคำสั่งโดยมีการอุทธรณ์หรือฎีกาของคู่ความตามบทบัญญัติของกฎหมาย โดยคำพิพากษาของศาลสูงถือเป็นบรรทัดฐานเหนือ คำพิพากษาของศาลล่างในอันจะได้รับการพิจารณาพิพากษาอย่างถูกต้องและเป็นธรรม โดยเป็นการตรวจสอบ

ทบทวนคำพิพากษาของศาลล่าง (Judicial Review) ถึงข้อบกพร่องในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพื่อค้นหาความจริงในคดีที่ถูกต้องขอกระบวนการพิจารณาตามกฎหมาย (นงลักษณ์ ศรีสุวรรณ, 2557, น.39-40) ซึ่งเป็นไปตามหลักความเป็นที่สุดแห่งคำพิพากษา (Res Judicata)

2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบกฎหมายของต่างประเทศที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา พบว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบกล่าวหาและประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นประเทศที่ใช้กฎหมายในระบบไต่สวนมีหลักพื้นฐานในการดำเนินคดีอาญาโดยมีแนวคิดมุ่งค้นหาความจริงเพื่อพิสูจน์ความผิดและเอาตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยยึดถือหลักการฟังความทุกฝ่าย หลักการพิจารณาคดีโดยเปิดเผย การพิจารณาคดีอาญาต้องกระทำต่อหน้าจำเลย เพื่อคุ้มครองสิทธิของจำเลยในอันที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างถูกต้องและเป็นธรรม แต่ยังมีทบทวนญัตติยกเว้นให้สามารถทำการพิจารณาคดีโดยไม่มีตัวจำเลยได้ในบางกรณีเพื่อให้การพิจารณาคดีสามารถดำเนินต่อไปได้โดย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในระหว่างการพิจารณา ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศสมีบทบัญญัติในทำนองเดียวกันโดยให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาอุทธรณ์หรือฎีกาต้องยกเลิก ทำให้การดำเนินคดีต้องระงับไม่สามารถทำการพิจารณาคดีต่อไปได้ และสันนิษฐานว่าจำเลยยังเป็นผู้บริสุทธิ์ นอกจากนั้นหากฟังว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดเมื่อพิพากษาลงโทษก็ไม่อาจบังคับโทษเอาแก่จำเลยได้ ซึ่งเป็นไปตามหลักกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง ICCPR และอนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (ECHR) ในด้านการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในการดำเนินคดีอาญา สำหรับการดำเนินคดีอาญาในการค้นหาความจริงและพิสูจน์ความผิดของประเทศไทยได้นำหลักการและแนวคิดของระบบกล่าวหาและระบบไต่สวนมาใช้ และมีบทบัญญัติเกี่ยวกับกรณีจำเลยถึงแก่ความตายไว้ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาโดยให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศฝรั่งเศส

3. เพื่อศึกษาปัญหาและผลกระทบที่เกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา พบว่า เมื่อจำเลยถึงแก่ความตายระหว่างพิจารณาในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาย่อมไม่อาจดำเนินคดีต่อไปได้ เป็นไปตามหลักการแนวคิดที่ว่า การพิจารณาคดีอาญาจะต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย การที่กฎหมายบัญญัติให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปในกรณีจำเลยถึงแก่ความตายทำให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาไม่อาจพิจารณาพิพากษาว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดหรือเป็นผู้บริสุทธิ์ ส่งกระทบต่อกระท่อโจทก์หรือผู้เสียหายไม่ได้มีโอกาสพิสูจน์ข้ออ้างตามฟ้องของตน และกระทบต่อจำเลยไม่ได้มีโอกาสพิสูจน์ข้ออ้างหรือข้อเถียงของตนเพื่อหักล้างข้อกล่าวหา หากศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาพิจารณาพยานหลักฐานโดยปราศจากข้อสงสัยแล้วฟังว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดก็ถือว่าความจริงได้ถูกพิสูจน์แล้ว และจำเลยย่อมต้องได้รับการลงโทษ แต่หากฟังไม่ได้ว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดโดยพิพากษายกฟ้อง แสดงว่าผู้กระทำความผิดที่แท้จริงยังไม่ได้ถูกนำเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมก็ต้องย้อนกลับไปเริ่มต้นทำการหาตัวผู้กระทำความผิดที่แท้จริงมาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมดำเนินคดีเพื่อลงโทษต่อไป อันเป็นการให้ความเป็นธรรมแก่ผู้เสียหาย ขณะเดียวกันหากความจริงจำเลยไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดซึ่งต้องการจะพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของตน แต่ได้ถึงแก่ความตายไปก่อนย่อมต้องมีความมัวหมองติดตัวไปด้วยจากข้อกล่าวหา ส่งผลกระทบรวมถึงบิดา มารดา สามี ภริยา บุตร และญาติพี่น้องของจำเลยต้องได้รับความเสียหายเกียรติยศชื่อเสียงของวงศ์ตระกูลและอาจถูกดูหมิ่นเกลียดชังจากสังคมไปด้วย อีกทั้งในคดีที่ผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องแล้วตายลง กฎหมายยังให้ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาสามารถดำเนินคดีต่อผู้ตายต่อไป อันเป็นการให้สิทธิแก่ฝ่ายผู้เสียหายที่จะเข้าสืบสิทธิดำเนินคดีกับจำเลยได้ เพื่อรักษาความเป็นธรรมให้แก่ฝ่ายผู้เสียหาย มิให้คดีต้องระงับไปในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย ต่างจากจำเลยเมื่อถูกฟ้องแล้วถึงแก่ความตาย กฎหมายไม่ได้ให้โอกาสจำเลยที่จะให้มีผู้เข้ามาสืบสิทธิเป็นคู่ความในคดีแทน อันเป็นการแตกต่างของกฎหมายก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม ประกอบกับแม้ในคดีอาญาจะระงับไปโดยความตายของผู้กระทำความผิด แต่คดีการดำเนินคดีส่วนแพ่งเรียกให้จำเลยรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายหาได้ระงับไปด้วย และยังกระทบต่อรัฐซึ่งมีบทบาทในการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนผ่านองค์กรที่มี

หน้าที่เกี่ยวข้องโดยตรงเพื่ออำนวยความสะดวกให้มีประสิทธิภาพและส่งเสริมไม่ให้เกิดการกระทำความผิด บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดจะต้องได้รับการคุ้มครองจากรัฐ ซึ่งการให้สิทธิภาคีอาญาฟ้องร้องไปโดยความตายของผู้กระทำความผิดแม้จะถือได้ว่าเป็นการที่รัฐให้ความคุ้มครองสิทธิของจำเลยในการต่อสู้คดีเพื่อให้ได้รับความเป็นธรรม แต่ขณะเดียวกันก็ทำให้การพิสูจน์ความจริงไม่อาจกระทำได้อันเป็นการขัดกับหลักการในการป้องกันอาชญากรรมและอำนวยความสะดวก นอกจากนั้นการให้สิทธิภาคีอาญาฟ้องร้องไปยังปลัดกระทรวงการยุติธรรมทางอาญาที่ดำเนินมาทั้งหมด ทำให้การพิจารณาตัดสินของศาลต้องเสียเปล่าไป อันเป็นการกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

4. เพื่อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของประเทศไทยเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา จากการวิจัยพบว่าวิธีการที่ให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกาสามารถพิจารณาคดีต่อไปโดยไม่ถือว่าคดีเป็นอันระงับน่าจะมีความยืดหยุ่นในการดำเนินคดี เป็นธรรมแก่คู่ความ รวมทั้งรัฐซึ่งมีหน้าที่ควบคุมดูแลกระบวนการยุติธรรมทางอาญามากกว่าวิธีการอื่น ซึ่งน่าจะนำมาปรับใช้ให้เป็นประโยชน์ จึงควรมีการปรับปรุงประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในส่วนของ มาตรา 39 ในส่วนของอนุมาตรา (1) จากเดิมที่บัญญัติว่า “สิทธิภาคีอาญาฟ้องร้องระงับไปดังต่อไปนี้ (1) โดยความตายของผู้กระทำความผิด” เห็นควรแก้ไขเป็น “สิทธิภาคีอาญาฟ้องร้องระงับไปดังต่อไปนี้ (1) โดยความตายของผู้กระทำความผิด เว้นแต่คดีซึ่งจำเลยถึงแก่ความตายอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ให้ศาลนั้นมีอำนาจพิจารณาและมีคำพิพากษาต่อไปได้ โดยให้คำพิพากษาของศาลนั้นเป็นที่สุด” ซึ่งการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาดังกล่าว มิได้เป็นการกลับหรือขัดแย้งกับหลักกฎหมายการระงับคดีอาญาโดยความตายของผู้กระทำความผิดแต่อย่างใด โดยสิทธิการนำคดีอาญาฟ้องร้องระงับไปโดยความตายของผู้กระทำความผิดยังคงมีอยู่ เพียงแต่ให้บัญญัติไว้โดยเฉพาะให้ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เหลืออยู่ในระหว่างการพิจารณาหลังจากจำเลยถึงแก่ความตายได้ดำเนินการต่อไปเพื่อให้คดีเป็นที่สุดศาลนั้น อันจะทำให้หลักการค้นหาความจริงในคดีอาญาได้บรรลุผล และเพื่อเป็นการพิสูจน์ความผิดหรือบริสุทธิ์ของจำเลย ทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่ความ รวมทั้งยังเป็นการพัฒนาหรือขยายความกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาในกรณีที่เกี่ยวข้องกับการพิจารณาคดีกรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาเพื่อประโยชน์สูงสุดแก่กระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การอภิปรายผล

การวิจัยเรื่องข้อพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัยได้ ดังนี้

1. จากวัตถุประสงค์การวิจัยแนวคิดและหลักการสำคัญเกี่ยวกับการพิจารณาคดีอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ผลการวิจัยพบว่าการค้นหาความจริงเป็นหลักสำคัญของการดำเนินคดีอาญาเพื่อพิสูจน์ความผิดและเพื่อนำตัวผู้กระทำความผิดมาลงโทษ โดยการค้นหาความจริงศาลจะต้องให้คู่ความได้ทราบถึงข้ออ้างและข้อเถียง ตลอดจนให้โอกาสคู่ความในการแก้ข้อกล่าวหาและนำพยานหลักฐานมาสนับสนุนข้ออ้างและข้อเถียงของตน และการดำเนินกระบวนการพิจารณาคดีในศาลต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลย สอดคล้องกับสมศักดิ์ อินทร์พันธ์ (2535, น.37) ซึ่งได้กล่าวถึงว่า ผู้ทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดย่อมถูกจำกัดในการรับรู้ข้อเท็จจริง บุคคลที่รู้ข้อเท็จจริงได้ดีที่สุดคือผู้ที่ถูกกระทบสิทธิจากการวินิจฉัยนั้นเอง การรับฟังข้อเท็จจริงจากบุคคลดังกล่าว ทำให้ผู้วินิจฉัยทำหน้าที่วินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ส่วนการดำเนินคดีอาญาในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาเป็นกระบวนการพิจารณาคดีตามบทบัญญัติของกฎหมาย โดยถือเอาคำพิพากษาของศาลสูงเป็นบรรทัดฐานเหนือคำพิพากษาของศาลล่าง โดยเป็นการตรวจสอบทบทวนคำพิพากษาของศาลล่าง (Judicial Review) ถึงข้อบกพร่องในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายเพื่อค้นหาความจริงในคดีที่ถูกต้องชอบกระบวนการพิจารณาตามกฎหมาย ซึ่งสอดคล้องกับนงลักษณ์

ศรีสุวรรณ (2557, น.39-40) เมื่อจำเลยถึงแก่ความตายการพิสูจน์ความผิดของจำเลยไม่อาจกระทำต่อไปได้เพราะไม่มีตัวจำเลย การดำเนินคดีจึงต้องถูกระงับไป ส่งผลให้คดียังไม่เป็นที่สุด จำเลยจึงได้รับประโยชน์จากข้อสันนิษฐานตามกฎหมายว่ายังเป็น ผู้บริสุทธิ์อยู่ ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและความเสมอภาคของบุคคล

2. ปัญหาและผลกระทบที่เกี่ยวกับการพิจารณาตัดสินอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ผลการวิจัยพบว่าเมื่อจำเลยได้ถึงแก่ความตายในระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ส่งผลให้ศาลไม่อาจทำการ พิพากษาคดีได้ ทำให้สิทธิภาคีอาญามาฟ้องของโจทก์ในกรณีดังกล่าวย่อมระงับไป โดยกระบวนการพิจารณาทั้งหมดในคดีต้องถูก ยกเลิก ศาลอุทธรณ์หรือฎีกาไม่สามารถพิจารณาพิพากษาคดีตัดสินคดีตามอุทธรณ์หรือฎีกาให้ปรากฏความจริงได้ว่าจำเลยเป็น ผู้กระทำความผิด การกระทำความผิดที่เกิดขึ้นยังมิได้รับการพิสูจน์ตามกระบวนการยุติธรรมโดยสมบูรณ์ นอกจากนั้นผลของการ ระงับคดีส่งผลให้לבล่างกระบวนการพิจารณาตัดสินคดีที่ได้ดำเนินการมาให้ต้องเสียเปล่ากระทบต่อผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม ทางอาญา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะจำเลยได้ถึงแก่ความตายย่อมไม่มีสภาพบุคคลที่จะให้ทำการพิจารณาโดยเปิดเผยต่อหน้าจำเลยได้

3. การแก้ไขปัญหายุ่งเกี่ยวกับการพิจารณาตัดสินอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา โดยให้ ศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาคดีต่อไปได้ ผลการวิจัยพบว่าสิทธิของโจทก์หรือผู้เสียหายและจำเลยถือเป็นหลักสำคัญ ที่จะต้องได้รับการยอมรับและคุ้มครองอย่างเต็มที่เพื่อให้เกิดความยุติธรรมโดยมีผลปลายทางสุดท้ายที่ถูกต้องและเป็นธรรมอย่าง แท้จริงเป็นที่ยอมรับของสังคม โดยกฎหมายจะต้องไม่มุ่งจะคุ้มครองคู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไปจนทำให้ขาดความยุติธรรม ซึ่งกระบวนการพิจารณาตัดสินอาญาไม่ได้ยึดถือเคร่งครัดเด็ดขาดให้ต้องทำการพิจารณาตัดสินคดีโดยมีตัวจำเลยเด็ดขาด ยังให้มีการพิจารณา คดีลับหลังจำเลยได้ในกรณีที่กฎหมายบัญญัติข้อยกเว้นไว้ในบางกรณี อีกทั้งในคดีที่ผู้เสียหายเป็นโจทก์ยื่นฟ้องคดีความผิดต่อส่วนตัว แล้วถึงแก่ความตายก่อนอ่านคำพิพากษาของศาลฎีกา ศาลมีอำนาจอ่านคำพิพากษาศาลฎีกาต่อไปได้ ซึ่งเป็นไปตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 217/2506 (ประชุมใหญ่) ย่อมแสดงให้เห็นว่าการพิจารณาตัดสินอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยกรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาก็ ยังสามารถดำเนินการต่อไปได้ ทำให้กระบวนการพิจารณาตัดสินคดีที่ดำเนินมาทั้งหมดต้องสูญเปล่าไป อันเป็นประโยชน์ต่อความยุติธรรม

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะในการนำไปใช้

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการพิจารณาตัดสินอาญา โดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา จากการศึกษาพบว่าการระงับคดีอาญากรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกาส่งผล กระทบต่อโจทก์หรือผู้เสียหาย จำเลย และรัฐ ดังนั้น เห็นควรแก้ไขประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 39(1) โดย สิทธิภาคีอาญามาฟ้องย่อมระงับไปโดยความตายของผู้กระทำความผิด เว้นแต่คดีซึ่งจำเลยถึงแก่ความตายอยู่ระหว่างการพิจารณา ของศาลในชั้นอุทธรณ์หรือฎีกา ให้ศาลนั้นมีอำนาจพิจารณาและมีคำพิพากษาต่อไปได้ โดยให้คำพิพากษาของศาลนั้นเป็นที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเฉพาะการพิจารณาตัดสินอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย กรณีจำเลยถึงแก่ความตายในชั้นอุทธรณ์หรือ ฎีกาเท่านั้น ควรมีการศึกษาการพิจารณาตัดสินอาญาโดยไม่มีตัวจำเลย ในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตายในศาลชั้นต้น เพื่อให้มี การศึกษาปัญหาและหาแนวทางแก้ไขการพิจารณาตัดสินอาญาโดยไม่มีตัวจำเลยกรณีจำเลยถึงแก่ความตายในระหว่างการพิจารณา คดีให้ครอบคลุมในทุกชั้นศาล

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณวิภา เมืองถ้ำ อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นอย่างสูงที่กรุณาให้คำปรึกษาและแนะนำแนวทางการวิจัย ทำให้งานวิจัยฉบับนี้สัมฤทธิ์ผลสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับงานวิจัยมา ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- คณพล จันทร์หอม. (2561). *รากฐานกฎหมายอาญา*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: วิญญูชน
- ธานิศ เกศพิทักษ์. (2558). *คำอธิบายกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เล่ม 1*. (พิมพ์ครั้งที่ 12). กรุงเทพฯ: กรุงเทพฯ: พับลิชชิง.
- นงลักษณ์ ศรีสุวรรณ. (2557). *ปัญหาการระงับคดีอาญาความผิดต่อส่วนตัวชั้นอุทธรณ์ฎีกา*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ประสาธ พงษ์สุวรรณ. (2559). *กระบวนการยุติธรรมทางอาญาเปรียบเทียบไทย-ยุโรป*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยการยุติธรรม
- สมศักดิ์ อินทร์พันธ์. (2535). *วิธีพิจารณาความของคณะกรรมการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาททางปกครองในประเทศไทย*. (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต). กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย